

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via G. Mazzini št. 10/I.
Tel. 33-46 — Poštni predal (Cassella postale) Videm 136 —
Poštni čekovni račun (Conto corr. post.): Videm, št. 24/7418.

NAROČNINA:
Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto IX. — Štev. 10 (176)

UDINE, 1. - 15. JUNIJA 1958

Izhaja vsakih 15 dni

Historične izjave

Mi furlanski Slovenci imamo svoje prijatelje in svoje sovražnike. Imamo mnogo več prijateljev kot sovražnikov, saj nas ne bi mogel pravzaprav nobeden sovražiti, ker smo ubogi in zapuščen in ne moremo delati nobenemu krivice. Mnogi ljudje v Italiji in drugod nas imajo radi, ker se jim smilimo zaradi tega, ker vidijo, da nimamo nobene pravice. Čudna zadeva je pa s prijateljstvom, ki ga imamo po raznih italijanskih političnih partijah. Toliko časa nas imajo nekatere stranke za prijatelje, dokler povnavljamo kot papagali za njimi: »Popolazione fedelissime - italianissime valli di Natissone itd.« Kakor hitro pa zinemmo kakšno besedo po naše, po slovensko, pa že postanejo naši sovražniki. Imamo dalje še razne dobre prijatelje med Furlani, ki pa se bojijo biti javno pred vsemi naši prijatelji. O, imamo vse sorte prijateljev, tudi take, ki nam hočejo dobro po starih italijanskih nacionalističnih receptih: »Božite takšni kot mi, bodite Italijani!« Ne razumejo ti prijatelji, da imamo mi furlanski Slovenci svoje slovenske matere in da ne moremo biti drugačni kot smo, kot ne morejo biti Furlani ali pa Italijani drugačni kot so.

Črno na belem

Seveda imamo med opozicionalnimi partijami več prijateljev kot med tistimi, ki so na vladi in ki se ne brigajo toliko za naše prijateljstvo, pač pa bolj za naše vote pri volitvah. Opozicionalne stranke nam nimar pravijo: »Vi furlanski Slovenci imate pravico do narodnosti prave, do slovenskih šol, do slovenskega jezika v cerkvah in po kancijah.« Toda, ko smo jih prosili, naj to napišejo v svojih žurnalih, naj to povedo na političnih komičijah, naj to povedo v Parlamentu in senatu, pa so se izognili in umaknili.

Razumemo da se nobeden ni potegoval za nas furlanske Slovence pred vojsko, ker je bil takrat fašizem. Ne razumemo pa, da pri tolikih italijanskih partijah po vojski, pri toliki demokraciji, ki se cedi iz vseh ust, se ni našel med italijanskimi politikami — velikimi ali malimi — nobeden, ki bi se zavzel javno, odkrito, za napisano besedo za nas furlanske Slovence. Nekateri levičarske partije so si celo izposodile patriotske fraze od desničarskih, da nismo Slovenci, da ne postavljamo svojih zahtev itd. Kako boš postavljaval zahteve, ko ti je že za vsakim grmom, za vsakim vogalom stal karabiner, stala guardia di finanza, grozil trikolorist. Radi bi videli tistega, ki bi se pri tolikih uniformah, pri tolikem božjem strahu vtepanem s silo skozi 90 let, upal kaj zahtevati, sploh odpreti svoj kljun.

Vedeli smo, da se bo to spremenilo in da bomo dobili končno enkrat tudi mi močne prijatelje v Italiji, takšne politične prijatelje, ki se nikogar ne boje, takšne, ki se jih drugi bojijo, takšne, ki je njihov politični program resna zadeva, takšne, ki jim je res do enakopravnosti med narodi.

Prvič v zgodovini furlanskih Slovencev so dvignili italijanski socialisti (Partito Socialista Italiano) javno in odkrito zahtevo za nas. Prišle bočo tudi druge partije za njimi, priti bodo morale zato, ker ni več druge poti za narode, kot pot enakopravnosti in pravičnosti v Afriki, še bolj pa v Evropi. Toda italijanski socialisti so nam kot prvi borci za naše pravice najdražji, ker so se tako odkrito zavzeli brez posebnih računov in spekulacij za pravice nas furlanskih Slovencev.

Dne 6. maja je poslanec PSI Vittorio Marangone odgovoril dopisniku Primorskega dnevnika na naslednje vprašanje: »Kaj so poslanci italijanske socialistične stranke napravili v dosedanjih parlamentarnih dobah za zakonsko priznanje slovenskih šol v Goriški in Videmski pokrajini?« On, Marangone je odgovoril naslednje: »Poslanci italijanske socialistične stranke, kakor tudi njeni strankini

voditelji so se za pravično ureditev slovenskega šolstva potegovali v Parlamentu in pa v okviru naše dežele. Prepričani smo namreč, da se mora hitro urediti vprašanje slovenske šole na Goriškem in v Vičenski pokrajini, kot je bilo to vprašanje urejeno za ostali manjšini v Poadižju in v Dolini Aosta.

Glasi slovenskih krščanskih socialcev »Novi lista« v Trstu je na sledeč način dne 8. maja t. l. karakteriziral Marangonejevo izjavo: »V kolikor nam je znano, je to prva izjava kakega italijanskega politika, ki priznava, da obstoji vprašanje slovenskega pouka tudi v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini. Vsi so se do sedaj tega vprašanja izogibali kot hudič križa, nacionalisti pa so trdili in trdijo, da beneški Slovenci sploh niso Slovenci ter jim zato ne pritiče pouk v slovensčini, marveč v italijanščini.«

»Novi lista« se nadalje sprašuje: »Zakaj ne dajo nobene izjave o naših bratih v Videmski pokrajini kandidati krščanske demokracije, za katere naj bi glasovali pristaši Slovenske denokratske zveze na Goriškem? Po načelih in prepisih katoliške morale bi se morali demokristjani prvi zavzemati za naravne pravice beneških Slovencev.«

Le nekaj dni za poslancem Marangonijem je dal »Primorskemu dnevniku« dne 11. maja t. l. član izvršnega odbora pokrajine, federacije PSI v Vidmu senator Fermo Solari še bolj konkretno, še bolj jasno in odločno izjavo o pravicah nas furlanskih Slovencev.

Solarijeva izjava je naslednja: »Furlanska federacija italijanske socialistične stranke je objavila že aprila lanskega leta lasten načrt čezelnega statuta, v katerem se od čl. 4-7 jasno določajo osnovne točke za zaščito pravic slovenske manjšine. Naj omenim zlasti popolno enakopravnost in tudi dejanski dostop do vseh javnih služb; pravno priznanje slovenskih šol, ki mora dobiti formalno potrditev tudi v italijanskem zakonu in ki ne sme biti odvisno od negotovega uveljavljanja londonskega sporazuma; pravico uporabljanja slovenskega jezika tudi v odnosih z upravnimi in sodnimi oblastmi; obveznost dvojezičnosti javnih odredb, razglasov, vpisov imen, krajev in ulic itd. v vseh občinah, kjer etnična manjšina predstavlja vsaj četrtino prebivalstva. Poudarjam, da je povsem logično, da pravica do šol v materinskem jeziku in vse, kar sem naštel, velja tudi za slovensko manjšino v Videmski pokrajini, kjer doslej vaša manjšina nima niti osnovnih šol!«

Sen. Solari je bil tisti, ki je na pokrajinskem kongresu italijanske socialistične stranke v Vidmu v aprilu lanskega leta

predložil, da se v deželni statut vnesejo členi 4 in 7, ki naj zaščitijo slovensko narodno manjšino v novi deželi Furlanije-Juljska krajina.

Sen. Solari je torej zahteval za nas furlanske Slovence iste pravice kot za tržaške in goriške Slovence. On je prvi resnično demokratični Italijan na odgovornem političnem mestu tretje po velikosti vseh italijanskih strank skupaj z on, Marangonejem točno formuliral vse pravice ki nam pritičejo.

Najboljši dokaz, da so italijanski socialisti na pravi poti, je »Messaggero Veneto«, ki je v svoji številki z dne 14. maja t. l. v tržaški izdaji napadel sen. Solarija, da se zavzema za vse pravice furlanskih Slovencev kot »Matajur«. Sen. Solari, on, Marangone, velika italijanska socialistična stranka, vsi so prav sigurno na pravi poti ker jih napada »Messaggero Veneto«. »Messaggero« je doslej zmeraj napadal zahteve po enakopravnosti, sožitje med narodi. Nekateri njegovi uredniki so pred vojsko zmerom zastopali v raznih nacionalističnih listih skrajno nacionalistične teze, ki so prinašale nesrečo Italiji in njenim sosedom. Nismo obupali nad njimi, da bodo tudi oni enkrat sprevideli, da sta enakopravnost in zaščita furlanskih Slovencev v interesu Italije.

Voditeljem velike italijanske socialistične stranke smo mi furlanski Slovenci iskreno hvaležni za njihov odločen socialistični korak na poti sporazumevanja in dajanja enakopravnosti vsem narodom in Videmski pokrajini.

Poglabljanje kulturnih odnosov med Vidmom in Ljubljano

Razstava furlanskih slikarjev dne 13. decembra 1957 v Ljubljani je odprla obdobje kulturnih stikov med prestolnico Furlanije Vidmom in med prestolnico Slovenije Ljubljano. Slovenski slikarji in kiparji so nato vrtili obisk in razstavili svoja umetniška dela v Vidmu. Listi z obeh strani so prinesli obširne članke o furlanski in slovenski umetnosti.

Začelo se je ustvarjati tisto, o čemer smo pisali v prvi letošnji številki našega lista, da je namreč treba med Vidmom in Ljubljano splesti mrežo prijateljskih kulturnih stikov, kot že obstoji med Vidmom in Celovcem.

Najavljen je bil že pred kratkim prihod iz Ljubljane Slovenskega primorskega študentskega zbora »Vinko Vodopivec«, ki bi nastopil s slovenskimi, italijanskimi, furlanskimi pesmimi in tudi s pesmimi drugih narodov. Zaradi nastopa v Grčiji bodo Slovenci primorski študentje peli pred videmsko publiko nekoliko kasneje.

Pričakovati je bilo, da nekaterim krogom ne bo prav, da se narodi med seboj spoznavajo. Že kar naprej smo pričakovali napad iz nacionalističnih krogov, ki vidijo samo sebe, druge pa prezirajo, ali pa vsaj nečejo ničesar slišati o njih.

Priznati pa moramo, da je bil napad

LADINCI

Iz nekdanjega latinskega jezika so nastali moderni romanski jeziki: italijanski, francoski, španski in portugalski. Med samostojne jezike, ki so nastali direktno iz latinskega, spada tudi retoromanski ali ladinski, ki ga govore v nekaterih hribovskih dolinah Švice, Južnega Tirola, province Trento in province Belluno. Tudi furlanščina spada med retoromanske jezike, izvira direktno iz latinskega jezika in ni, kot bi nekateri želeli, samo dialekt italijanskega jezika.

Ladinski ali retoromanski jezik govore v Italiji v dolomitskih dolinah in sicer v Val Gardena, kjer je glavno ladinsko središče znani turistični kraj Ortisei ali po ladinsko Urteschël, dalje v dolinah Fassa in Fiemma, Badia in Marebbe ter nekoliko okoli Cortine d'Ampezzo.

Ladinci v provinci Bocen imajo na podlagi sporazuma De Gasperi-Gruber Solški pouk v svojem materinem jeziku. Ladinci v provinci Trento po dolinah Fassa in Fiemme ter Ladinci v provinci Belluno okoli Cortine in Livinallongo ne uživajo nobene narodne zaščite, imajo samo italijanske šole in ne smejo v javnem

življenju, zlasti pa ne po uradih, nikjer rabiti ladinsčine.

V Švici imajo posebno organizacijo Lia Rumanscha, ki štiti in varuje retoromansko narodno skupnost in njen jezik. Nekaj podobnega bi morali imeti Ladinci tudi v Italiji. Toda eno je Švica, kjer nacionalizma sploh ne poznajo in drugo Italija, kjer v šolah še dandanašnji ne uče skoro drugega kot čisti predvojni italijanski nacionalizem.

Mi beneški Slovenci vidimo, da je z nami podobno kot z Ladinci. Ladinci v provinci Bocen imajo svoje šole v ladinskem materinem jeziku, Ladinci v provinci Trento in Belluno jih pa ne smejo imeti. Slovenci v Tržaški in Goriški provinci smejo imeti svoje šole v slovenskem jeziku, Slovenci v Videmski provinci pa ne. Mi beneški Slovenci smo torej, kot ubogi Ladinci in provincah Trento in Belluno brez narodnih pravic. V Italiji se narodnost določa torej po provincah: v eni smeš biti Ladinec, v drugi ne, v eni provinci smeš biti Slovenec, v drugi, to je v Videmski pa ne.

na medsebojno spoznavanje omejen na zelo ozek, netoleranten krog ljudi v Gorici in da ni med napadalci nobenega iz Videmske pokrajine. V Gorici so se občinski neofašistični svetovalci, dalje monarhistični svetovalec Pedroni in pa znani šovinistični goriški dopisnik tržaškega Piccola spravili na provincialno delegacijo šolskega turizma v Videmski provinci, ker so prvo nedeljo letošnjega maja peljali okoli 900 videmskih srednješolskih študentov v Ljubljano, na Bled in druge turistične kraje Slovenije. Na prvih pet pulmanov so pri prehodu preko meje v Jugoslavijo pritrtili poleg petih držav-

Na drugi strani objavljamo izide volitev za poslansko zbornico slovenskih vasi.

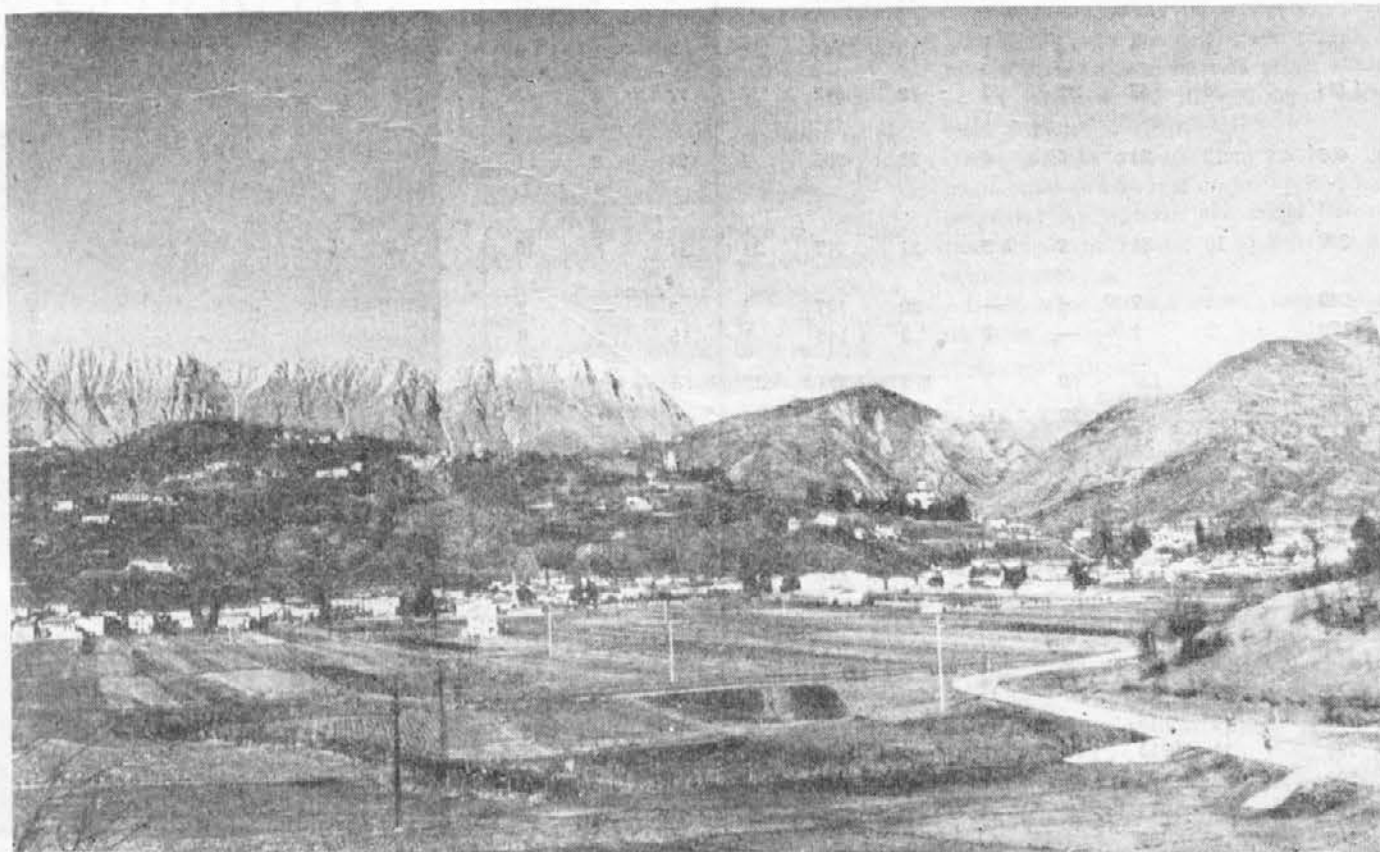
nih italijanskih še pet jugoslovanskih državnih zastavic iz čiste vljudnosti in osnovnih načel dobre vzgoje do države, kjer so bili gosti na svojem potovanju. To so goriški nacionalistični krogi smatrali za velik nacionalni greh.

Vsi politični krogi v Videmski provinci od centra do levece odobravajo odločni odgovor videmske turistične šolske delegacije, ki je dobro okrcala ljudi v Gorici, ki nečejo ničesar slišati o kulturnih odnosih med posameznimi narodi, in ki še zmeraj pogovarjajo zastarelo nacionalistično netoleranco. Novi rod, ki raste v Videmski provinci, je poln ljubezni do vsega, kar je italijanskega, in hkrati tudi poln spoštovanja do kulture drugih narodov. Zato mladi videmski profesorji in študentje odbijajo vse očitke o nacionalni neobčutljivosti in hlapčevstvu kot popolnoma neutemeljene.

Veseli nas, da je napad anahronističnih goriških nacionalističnih krogov ostal omejen samo na Gorico. Potrebna je bila samo mala, tenka igla resnice, ki jo je videmska provincialna šolska delegacija zabodla v napihnjeni balon goriških nacionalistov, pa da je splahnela vsa senzacija in ugasnil ogenj umetnega sovraštva.

Čudna hvaležnost

Med 35.000 emigranti iz Furlanije, ki so se vrnili za politične volitve dne 25. V. 1958 domov v Italijo, ni bilo dosti naših ljudi. Naši delavci delajo več v Franciji in Belgiji kot pa v Švici. Švica je najmanj za pol poti bližja kot pa Belgija in Francija, in zato so se emigranti laže vrnili iz Švice posebno zato ker so že Švicarji organizirali posebne vlake za italijanske emigrante, da so hitro potovali in se nato hitro vrnili na delo. V Franciji in po Belgiji niso šli tako na roko našim delavcem in zato so bili le redki naši ljudje, ki so bili na dan volitev doma. Poznalo se je pri volitvah, ker je bil pri nas 36 procent volivcev, ki niso volili, ker jih pač ni bilo doma. Verjetno bi pri nas drugače izpadle številke za posamezne partije. Tisti, ki delajo na Juškem, gledajo drugače na politiko, kakor tisti, ki ostanejo doma in minjere še povohali niso. V vsakem našem komunemu je po 300-500 in še več ljudi na delu v emigraciji. Domov jih je pa prišlo na volitve komaj po 20 ali 30 na vsak komun. Smešna je pravzaprav situacija pri nas: tisti ki pošiljajo in dajejo denar, ne morejo voliti, tisti, ki pa ostajajo doma in žive od denarja, ki jim ga pošiljajo delavci na juškem, pa glasujejo za stare partije, za tiste, ki so krivi, da morajo vsi naši zdravi ljudje v emigracijo. V zahvalo za to, ker jim pošiljajo denar za življenje, volijo domači ljudje takšne kandidate ki bodo poskrbeli za to, da bo ostalo vse po starem, kakor do sedaj, da bodo morali ostati do smrti naši delavci na juškem in da bodo nimar morali hoditi naši ljudje drugam služiti narbolj težek kruh.

CENTA Z OKOLICO — V OZADJU MUŽKO GOROVJE

Izidi volitev za poslansko zbornico v naši deželi

V pričujoči razpredelnici objavljamo rezultate političnih volitev za poslansko zbornico v slovenskih vaseh. V mešanih občinah objavljamo rezultate celotne občine in rezultate volišč, kjer so volili izključno Slovenci; nimamo pa še podat-

kov posameznih volišč Kanalske doline.

V čisto slovenskih vaseh je bilo vpisanih v volilne sezname 20.665 ljudi, volilo jih je pa približno samo 13.500, to je 64%,

ker se jih 36% nahaja v inozemstvu. Pri-
sotni volivci so se udeležili volitev skoraj
sto odstotno, v celotni videmski provinci
pa se je udeležilo volitev 87% vpisanih
volivcev.

	Vpisanih volivcev	Glasovalcev	KPI	PSI	MSI	MARP	PSDI	KD	PRI	PLI	PMP	PNM
AHTEN (občina)	2.185	1.672	151	273	49	19	115	963	12	21	7	20
4. Malina	397	268	57	54	11	3	8	124	—	—	—	2
5. Subid	347	250	18	22	5	3	9	176	1	5	1	6
6. Porčinj	134	120	3	9	3	—	8	92	2	2	—	—
BRDO (občina)	1.501	1.005	44	96	56	—	225	588	3	11	3	17
1. Brdo, Sedlišče	367	258	8	31	8	—	104	102	—	—	1	4
2. Zavrh	286	209	4	14	2	—	23	159	1	1	—	5
3. Ter	331	251	16	24	34	—	38	134	2	2	—	1
4. Podbrdo, Njivica, Muzci	515	265	16	27	12	—	60	193	—	8	2	7
DREKA (občina)	946	561	5	23	10	3	28	452	4	17	3	3
1. Kras, Ocnebrdo, Trušnje	208	119	—	10	1	—	8	90	1	3	2	1
2. Gor. in Dol. Dreka, Tamar	266	152	2	3	3	1	12	127	—	3	—	—
3. Prapotnica, Kraj	238	141	2	6	2	2	4	116	—	4	1	—
4. Pačuh, Peternel, Obenije	234	149	1	4	4	—	4	119	3	7	—	2
FOJDA (občina)	3.148	2.690	265	343	46	10	106	1.714	10	50	9	34
3. Čenebola, Podvrata	439	498	75	46	11	2	27	312	—	6	3	4
4. Pedroža, Vile, Ravne	286	205	8	11	1	—	2	164	2	—	—	4
5. Podcerkev, Kanal, Grivo	413	284	38	55	5	1	6	165	1	1	3	3
GORJANI (občina)	950	631	27	78	27	5	44	417	8	4	2	6
Flipan, Breg	301	174	13	23	2	1	14	113	2	1	—	2
GRMEK (občina)	1.160	766	53	25	12	3	39	588	4	12	2	11
1. Zverinac, Sevcé, Slapovik Kostne, Arbida, Podlak, Lombaj, Rukin, skale	641	333	10	11	6	1	12	273	4	5	1	3
2. Hlodič, Lese, Platac, Kan- alac, Grmek Gor in Dol., Brdo Gor. in Dol., To- polovo	529	433	43	14	6	2	27	315	—	7	1	8
NEME (občina)	2.990	2.375	354	421	126	13	152	1.182	15	45	13	32
5. Vizont	182	130	20	17	1	—	10	76	2	1	—	3
6. Krnica	164	127	10	4	15	1	8	92	—	3	—	1
8. Gor. Črneja, Gorenje, Dobje	396	275	52	74	2	2	22	87	2	1	1	3
PODBONESEC (občina)	2.853	1.825	40	57	23	16	184	1.403	7	32	2	59
1. Laze, Landar, Tarčet	633	464	14	28	1	7	64	325	5	3	—	13
2. Stupca, Arbeč, Zapotok	603	431	11	15	7	4	17	341	—	11	—	20
3. Brišče, Ronac, Podbonesec	883	405	8	8	10	1	80	287	2	4	1	20
4. Crni vrh, Pocejda	347	249	4	2	4	2	9	210	—	11	—	4
5. Gorenji in Dolenji Mersin	387	276	3	4	1	2	14	240	—	3	1	2
PRAPROTNO (občina)	1.203	1.049	40	88	29	6	199	623	7	14	1	35
2. Čala, Stara gora, Bukovica	287	257	13	21	7	1	36	148	2	3	1	17
3. Bordonj, Podarskije, Obor- če, Kodromac, Brda	314	236	4	10	2	1	68	172	2	—	—	12
REZIJA (občina)	2.003	1.710	70	111	75	12	78	1.042	6	33	11	196
1. Bela, Ravenca	694	545	25	41	23	9	28	321	1	6	7	50
2. Osojani, Njiva, Liščeca	652	549	19	37	32	1	35	343	—	14	3	53
3. Stolbica, Korita	439	426	23	32	11	1	6	303	4	10	—	21
4. Učja	218	190	3	1	9	1	9	75	1	3	1	72
SOVODNJE (občina)	1.277	923	24	23	9	6	174	636	7	15	2	15
1. Sovodnje, Barca, Jeronišče, Duš, Jelina, Lodar, Blažin	367	272	17	12	5	2	79	137	2	3	2	9
3. Strnica, Matajur, Lozac	338	250	—	2	1	3	49	180	2	8	—	1
3. Trémun, Mašera, Ceplatišče	572	401	7	9	3	1	46	319	3	4	—	5
SREDNJE (občina)	1.181	700	7	15	7	3	24	675	5	12	2	22
1. Srednje, Černetiči, Prešer- je, Klinac, Dol. Trbil, Ma- lina, Zamir, Podgora, Ko- bilca	500	338	6	6	3	2	11	271	3	8	2	14
2. Gnidovca, Police, Duge, Gor. Trbil, Oblica, Ravne	681	462	1	9	4	1	13	404	2	4	—	8
SV. LENART (občina)	1.566	1.185	26	67	12	13	72	842	27	71	4	41
1. Sv. Lenart, Utana, Jagnjed, Sevcé, Gor. Mjersa, Jesenje	551	409	13	24	5	4	28	285	1	24	2	23
2. Ošnje, Dol. Mjersa, Skru- tovo, Hlasta, Hrubja, Li- kon, Čemur	435	357	10	35	3	2	31	217	24	24	1	10
3. Hrastovje, Kozica, Dolenje, Crnica, Čišnje, Puoštak	313	240	1	7	4	—	20	197	1	8	—	2
4. Kravar, Ušivica, Jesica	267	179	2	1	—	7	3	143	1	15	1	6
SV. PETER (občina)	2.081	1.694	128	132	60	3	275	981	39	55	1	51
1. Sv. Peter, Sarženta, Bjarč	675	583	28	44	29	1	64	344	21	19	1	20
2. Dol. Barnas, Klenjè, Tarpeč	430	386	35	34	16	1	66	188	7	9	1	13
3. Gorenji Barnas	310	233	23	15	2	—	43	149	—	5	—	2
4. Ažla	387	335	34	25	11	—	66	165	9	17	—	4
5. Petjah, Mečana, Lipa	275	227	8	14	2	1	36	136	2	5	—	12
TAVORJANA (občina)	2.177	1.986	359	336	43	7	75	995	7	19	7	26
Mažerole, Tamora, Drežán	446	304	27	22	2	2	6	226	1	2	1	3
TIPANA (občina)	1.991	1.373	80	146	60	11	62	891	10	15	15	35
1. Tipana	404	316	14	15	6	1	21	243	2	4	—	5
2. Viskorša	447	264	12	15	1	4	12	208	—	2	—	3
3. Platišče	270	199	11	15	10	1	10	130	1	—	14	13
4. Prosnid	392	296	32	20	38	1	8	148	2	8	1	11
5. Krnahta, Debeleži	235	145	7	12	2	—	5	109	2	1	—	1
6. Brezje	243	153	4	69	3	4	6	53	3	—	—	2

Zapirajo se fabrike, zapirajo se hrami

Volitve so mimo in zato so se vrnila stari, normalni časi. Nobeden ne obljublja ničesar več, ker so kandidati že dobili svoje tessere kot onorevoli. Zato je ratala suša ne samo na njivah pri grahu in sirku, ampak tudi v obljubah.

Ze hitro od začetka, ko pride človek iz ravnine v našo furlansko Slovenijo, ga gledajo kot slepe oči prazne črne jame na levi in desni strani Nadiže čjer so kopali kamne za cement. Niso zaprli samo fabriko za klinker v Camurju pri Sv. Lenartu, ampak tudi vse tiste majhne kave okoli Špetra in vsjerod kjer se celajo po nekaj delavcev v raznih drugih dolinah.

Zal nam je, da so v Čedadu zaprli fabriko za tanin SETSA, ki je iz kostanjevih debel naših dolin izdelovala tanin. Ze dolgo je zaprta v Čedadu tudi filanda,

kakor že 40 drugih filand v Furlaniji. Se delavci v čedajskem cementificiu so zmeraj v strahu, ker modernizirajo mašine in bodo rabili manj delavcev. Naši ljudje niso dobili nikdar dela v nobeni fabriki v Čedadu, pa nam je vseglah žal, ker toliko ljudi trpi zavoljo tega, ker so brezposelni. Mi furlanski Slovenci imamo rajši bogat kot pa ubog Čedad in nismo nobenemu nevoščljivi, ker ima več kot mi.

Pri nas ne zapirajo nobenih fabrik, ker jih nikdar ni bilo pač pa naši ljudje zapirajo za nimar svoje hiše, svoje hrame in gredo po svetu, da se ne vrnejo več. Če bo šlo tako naprej, bomo rabili en sam velik ključ, da bo zapri vso našo deželo, ker ne bo nobenega več, ki bi se hotel matirati po teh naših bregah.

Kolo se obrača

Enkrat so gospodarji spraševali, kakšna je kakšna čeca: ali je dobra za diklo pri kakšni gosposki familiji. Vse so hoteli vedeti: ali je zdrava, ali je močna, ali je pridna, ali je poštena. Padroni so morali vse vedeti o dikli, ona reva pa ni vedela in ni smela nič vedeti, kar bi morala vedeti o svojih gospodarjih. Ni vedela, ali pride v zdravo familijo ali med tuberkulotike ali med poštene ljudi ali med lumpe, ki ji še njene plače ne bodo plačali. Nikdar ni vedela, ali bo delala osem ali deset ali pa celo šestnajst ur na dan.

Zdaj pa se je kolo obrnilo. Dikel je nimar manj. Zdaj ta pametne dikle vprašujejo, kakšni so gospodarji, zdaj že one iščejo informacije o svojih padronih. Zdaj že beremo v žurnalih avize, inšerate dikel, ki iščejo takšne in takšne padrone, ki niso sitni, ki imajo samo toliko in toliko dela, ki plačajo točno plačo, in se vse ta drugo.

Enkrat, ko je bilo dikel vse polno na vse konce in kraje, niso nič delali kongresov za dikle in niso dajali ne zlatih, ne srebrnih medalj za 30 ali 40 let zveste službe pri eni sami familiji. Zdaj se je tudi to preobrnilo. Malo je dikel in imamo zato kar naprej kongrese. Zadnji je bil v Neaplju, kjer so tudi dobile medalje tiste, ki so več kot 30 let pri eni družini. Strašno redke so tiste dikle, ki si ne bi prebrale boljše službo. Je le tu pa tam kakšna stara dikla, ki se je že udomačila v kakšni familiji in ki je že prestara, da bi menjala službo.

Mi v furlanski Sloveniji se ne bomo jokali, ker se kolo obrača, ker lahko tudi naše dikle sprašujejo informacije o svojih padronih, ker tudi one postavljajo pogoje, ker postaja tudi zanje življenje nekoliko boljše, ker so v Italiji po mestih prisiljeni iskati in ceniti delovno silo naših dikel.

Ženske iz Furlanije v emigraciji

Lansko leto je šlo iz Furlanije 4.560 žensk na delo v tujino. Preko provincialnega urada za delo (Ufficio provinciale del lavoro) je šlo samo 229 žensk in kar 4.218 so pa same dobile delo. Ali ne izgleda smešno, da so vsi ti uradniki, več ta aparat, dobili službe samo za približno 200 ženske, medtem ko pa je kar 4.000 žensk samih dobilo brez birokratov delo.

Največ žensk, in sicer 3.389, je odšlo v Švico, samo po nekaj sto pa v Francijo in Nemčijo.

Ženske, doma iz Furlanije, ne gredo rade več za dikle v Italijo, ne gredo pa za dikle niti v tujino, kjer so dobro plačane. Največ žensk je dobilo delo v švicarskih tovarnah za čokolado in piškote, nekaj jih je šlo za sobarice po švicarskih hotelih in nekaj celo v fabrike za ure.

Čez morje je šlo 273 žensk, od teh so skoro vse same dobile delo in komaj za petnajst od njih je našel službo provincialni urad.

Velik del teh žena in čeca iz Furlanije je doma iz naših vasi iz Beneške Slovenije. Poznamo jih vse polno: ki delajo v Švici, Ceravno je daleč potovanje na delo v emigracijo, se nam pa zdi, da je boljše, da hodijo v tujino, kot pa da bi šle za dikle po mestih, kjer izgube zdravje in še kaj drugega.

CEDAD: NADIŽA

Vino je tudi zdravilo

O vinu je bilo slišati že mnogo nasprotujočih si mnenj. Eni trdijo, da je vino sploh škodljivo za človeški organizem, drugi trdijo, da je zmerno uživanje vina in alkohola nasploh koristno, tretji pa spet pravijo, da je vino celo zdravilo.

Poglejmo, kaj so menili nekateri še v starih časih. Ze Homer je pred skoraj 3000 leti zapisal, da so tedaj zdravili rane z vinom. Uživati vino, kot zdravilo pa sta propagirala ustanovitelj medicinske šole v Smirni Hidesios ter rimski zdravnik Asklepiades. Tudi novejša medicina ne zmetava alkohola kot zdravila. Liter vina daje okrog 700 kalorij. To pomeni, da je njegova hranilna vrednost enaka hranilni vrednosti desetih jajc. Vino ni samo razkuževalno sredstvo, marveč pospešuje delovanje živcev, ki nam posredujejo okus in vonj, pospešuje pa tudi prebavo. Znameniti Pasteur je imenoval vino »najplemenitejša pijača«.

Domači zdravniki v starih časih so na podlagi stoletnih izkušenj predpisovali alkohol za pospeševanje delovanja srca

Boj češnjevi muhi

Da so češnje črvice je kriva neka posebna muha in zato ji tudi pravimo češnjeva muha.

Ko začnejo češnje nekoliko spreminjati barvo, zabode muha sad blizu peclja in položi vanj jajčka. V par dneh se razvije iz jajčka ličinka, črviček, ki se začne hraniti z dozorevajočim mesom češnje.

Z dozoritvijo češnje dozori oziroma doraste tudi ličinka, ki zapusti češnjo na istem mestu, kot je bilo vloženo jajčece in pade na tla. Tu se zarije v zemljo, kjer se zabubi v rumenkastem zavitku in tako prezimi. Drugo leto se pojavi muha, ki začne zopet polagati jajčka.

Kako jo uničiti? Lahko bi spomladi prekopali zemljo pod češnjevimi drevesi in bi tako spravili bube na vrh. Kokoši in ptiči bi jih pozobali. Lahko bi zemljo pod drevesi obrnili in istočasno pognojili z apnenim cianamidom (calcio-cianamide), ki bi razjedel bube in uničil zalego.

Najpriporočljivejša pa je drugo sredstvo, posebno ker je lahko izvedljivo povsod, kjer češnje rastejo, tudi na senozetih. Čim začnejo češnje zoreti, raztrosimo pod krono apneni cianamid ali pa

tudi DDT in vse iz drevesa padle ličinke bi poginile. To sredstvo je najbolj učinkovito.

Pri tem pa ne smemo pozabiti, da češnjeva muha leti na vaše iz sosedovega drevesa in narobe. Zato bi morali vsi sadjereji raztrositi pod drevesi DDT ali pa apneni cianamid in to čim češnje začnejo dozorevati.

Kolkokrat ste že škropili?

Peronospora se začne razvijati, ko je ustaljena toplota nad 10° C, da torej ni nikdar nižja ali pa samo malo časa. To je bistveno merilo za pričetek škropljenja. Zato pa imajo na vseh opazovališčih proti peronospori posebne toplomere, ki kažejo poleg tekoče tudi najvišjo in najnižje temperaturo v gotovem razdobju.

Ce ste škropili enkrat ali dvakrat v času, ko še ni bila toplota ustaljena nad 10° C, potem ne bo nič pomagal ves vaš dosedanj trud. Vedite pa, da je bolje škropiti prej kot prepozno, ker peronospora moremo samo preprečiti in je še ne znamo zdraviti.

Zakaj obrezujemo sadno drevje

Češnje imajo veliko sposobnost obnavljanja. Vegetativni vrh ima listne brste, iz katerih se razvije tudi poganjek. Lesni poganjki se razvijejo tudi iz stranskih in adventivnih brstov. Redčimo le zelo kratke rodni les, daljšega pa krajšamo, da spodbudimo rodne poganjke. Pri mladih češnjah navadno vzgojimo močno ogrodje, ki ga večinoma le redčimo; češnja razvije namreč sama dovolj redko in primerno oblikovano piramidalo krošnjo. Z junijskim in julijskim redčenjem ter delno s krajšanjem (pomlajevanje) kdaj pa kdaj (po nekaj letih) pospešimo obnovo lesnih poganjkov in zredčimo zarod za naslednja leta.

Pri višnjah pripisujemo rezi večji pomen. Prva leta jih obrezujemo močno, da ustvarimo močnejšo krošnjo. Priporočljivo je tudi pripogibanje močnejših stranskih poganjkov. Mlade pregoste poganjke, ki se hitro izrodijo, redčimo. Poganjki se hitro povesejo, zato jih moramo redno redčiti. Krajšanje je primerno le, če hočemo obnoviti rodni les. V pregosti krošnji je nevarnost okužbe po moniliji (gnilobi).

Orehi razvijejo že naravne lepe in značne krošnje. Pri drevesih, ki bi se razvila preveč pokončno, odrežemo vrh. To pa ni potrebno pri šibkeje rastočih vr-

stah oreha. Ogodne veje pomladimo vsakih 6 do 8 let.

Lesko vzgojimo kot grm ali drevo. Rodi na enoletnem lesu. V prvih letih zredčimo grm na 5 do 7 osnovnih, iz korenin rastočih vej. Pozneje, ko je grm nekoliko močnejši, prirujemo v notranjosti ali izrežemo poganjke, tako da grm vsakih 8 do 10 let pomladimo. (Prikrasjamo na 50 cm nad zemljo). Drevesce vzgojimo na srednjem ali nizkem deblu. Najprimernejša je izboljšana piramida. V toplih krajih lahko močno režemo, v hladnejših pa le zelo malo ali pa nič. Plohti lahko redčimo ali izrežemo in prikrasjamo poganjke.

Poganjki malin poženo naravnost iz korenin. Rodijo drugo leto, nakar se posušijo, zato jih moramo takoj po bratvi odrezati pri osnovi. Po sajenju pa odrežemo poganjek enoletnega ukoreninjenca 30 do 40 cm nad zemljo. Čim bolj se grm razrašča, tem manj rodi. Zato ga moramo vsako leto redčiti. Poleti oblikujemo grme z največ 8 do 10 poganjki, ki pridojnje leto rodijo, hkrati pa iz njih poženejo nadomestni poganjki. Pri prvi rezi ne poročimo vseh poganjkov, ker je sicer nevarnost zimske pozebe. Dokončno odstranimo nepotrebne poganjke spomladi.

(Konec)

Žveplo in črna vina

V kletarstvu rabijo vsi žveplo, samo v različnih oblikah žvepljenih azbestnih trakcih, v azbestnih žvepljenih kolescih, v obliki metabisulfitna enosine, tanisole, stercita itd.

A medtem ko je uporaba žvepla splošna za bela vina, tako je zelo redka pri črnih vinih, češ da žveplo jemlje črnim vinom barvo, da jih razbarva.

Res je, da vpliva žveplo na barvo vina, a ta vpliv je malenkosten in kar je glavno: malotraven. Naravna barva se zopet povrne, čim pride tako vino v dotik z zrakov. Zato ni na mestu strah, da bo črno vino izgubilo svojo barvo, če mu dodamo žvepla v eni ali drugi obliki. Taka vina je pač potrebno pri pretakanju prezračiti in barva ne bo nič trpela, še bolj bo živa.

Uničujte listne uši

Povsod se je razpasel ta mrčes: na starih in mladih češnjah, breskvah, hruskah, jabloňah in na fižolu, grahu in radiču. Te uši pa niso razpasene na tistem sadnem drevju, ki je bilo škropljeno pozimi z neo ali filodrinom in podobnimi škropivi. Nov dokaz, kako važno je zimsko škropljenje sadnega drevja.

Kdor ima torej listne uši, naj si pomaga. V trgovinah je zelo velika izbira škropljenih sredstev in vsako leto vpeljujejo nova, tako da je izbira kar težka, posebno ker so škropiva draga, nekatera pa tudi nevarna za ljudi in pridelke. V zadnjem času se uveljavlja »Langex« kot škropivo proti listnim ušem in tudi proti koloradskemu hrošču. Prednost tega škropiva tiči v tem, da ni nevarno ljudem in živalim.

ZANASE gospodinje

KORISTNI NASVETI

Ko zdaj poleti pregledujemo nerabne predmete v naši garderobi, bomo nedvomno našle tudi pozabljen star klobuk, ki pa ga lahko koristno uporabimo. Prerežemo ga tako, da dobimo dva dela, ki ju namočimo za 24 ur v vodi. Potem klobučevino raztegnemo na ravni ploskvi, pribijemo na desko in posušimo. Nato izstrižemo vložke za copate ali čevlje. Ko se vložki zamažejo, jih lepo operemo v salmijaku in jih nato posušimo.

Pločevinaste posode, ki jih navadno uporabljamo za pečenje, lepo še vroče očistimo s papirjem in soljo, nato jih pa še zdrgnemo z oljem.

Meso, ki ga obletavajo debele mesarske muhe, nam ne more iti več v slast. Obvarujemo ga pred nadležnicami s tem, da ga potresemo in obložimo z drobno narezano čebulo (da odda čimveč soka), ki muhe s svojim vonjem uspešno odganja.

Živila se tudi v vlažni kleti ne kvarijo, ako jih hranimo v omari, kamor smo postavili zabojček z živimi apnom.

Odgovorni urednik: **Tedoldi Vojmir**
Reg. Videmske sodnje št. 47
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

den z dobrim, čistim in zdravim vinom. Tudi prazne sode večkrat zadimimo s trački ali kolački na azbestu.

V SADOVNJAKU se na mladih češnjah, zlasti pa breskvah, kažejo listne uši in pa mravlje. Proti tej golazni najbolj pomaga škropljenje z 1,5 odstotnim nicolom. Ta mesec nastavljamo po jablanovih deblih nekake pasti, kamor se zalezejo gosenice jablanovega zavijača. Pasti naredimo tako, da pest slame, lesne volne, pasove iz cunj ali iz valovitega papirja, namočenega v betanaftolu, privežemo okoli debla sredi junija. Pasove moramo vsakih 15 dni pregledati, jih uničiti ter zamenjati. Valovitega papirja, namočenega v betanaftolu, ni treba menjavati.

Navrhno gnojenje koruzi

Navrhno gnojenje je tisto, ki ga izvršimo, ko rastlina že raste. Kdor ni ob sevti koruze dovolj gnojil, lahko gnoji tudi ob pletju in najpozneje ob osipanju. Gnoji pa se lahko le z gnojnico samo, ali gnojnico, v kateri ste raztopili na vsakih 100 litrov po 1 kg superfosfata, ali pa z umetnimi gnojili. Od teh pridejo v poštev samo dušičnata in sicer samo hitro delujoča, ki so apneni nitrat, čilski soliter in amonijev nitrat.

Na vsakih 100 kvadratnih metrov vzamemo po 1 kg enega izmed imenovanih umetnih gnojil in najbolje storimo, če raztrosimo polovico te količine ob pletju, polovico pa ob osipanju. Umetno gnojilo naj se raztrosi v ped širokem kolobarju okoli rastline, kolobar pa naj se začne dva prsta od rastline same. Na vsako rastlino pride pri vsakem trošenju po pol čajne žličke gnojila.

Tako gnojnica kakor dušičnata umetna gnojila vplivajo predvsem na rast rastline, zelenih delov, torej slame in stebel, vpliva ugodno pa tudi na velikost klasa.

FRANCE BEVK:

KAPLAN MARTIN ČEDERMAC

»Ovadah ne bo več dolgo strašil v Vrtniku,« je rekel kovač zagrizeno. »Vem, kdo je, s prstom bi ga lahko pokazal.«
Kaplan se je zopet ustavil in pogledal Vanca.

»Kdo?«
»Vam lahko povem, Birtič!«
Rakar je izgovoril ime brez pomisleka, s trdnim glasom, kakor da ga ne muči niti najmanjši dvom. Njega in Birtiča je razdvajala stara mrznja. Res, Birtič je bil malce potuhnjenega pogleda, rad je usekal za hrbtom, a ovadah ni bil, tega Čedermac ni mogel verjeti. Njegova misel se je bila po poti zagrizla v nekoga drugega in ga ni izpustila.

»Ne,« je odmajal z glavo. »Birtič že ni! Vanc, ne sodi prenašlo, ne delaj krivice! Nekdo drugi je. Menda se ne motim.«

»Kdo?«
»Tega ti zdaj ne povem.«
»Zakaj ne? Volku je treba polomiti zob,« je vrgel Rakar grozeče.
»Potem ti pa še posebno ne povem. Da spraviš v nesrečo sebe in vas. Ali si ob pamet?«
»Saj ne trdim, da bi ga ubil. In če bi ga

tudi, bi ne bilo škode.«

Čedermac je bilo zdaj skoraj strah kovačeve bližine. Nekaj močnega, nasilnega je velo od tega človeka. Kaplanu je bilo nasilje zneraj zoprno in tuje, a se je zdaj vendar za hip pomudil ob vprašanju: zakaj bi ne smel tudi jaz, kar smejo drugi? In kakor da sebi ugovarja, je rekel Vancu:

»Ne, Rakar, nikar ne misli, pravice ne boš dobojeval z nasiljem in krvjo. Ljubezni ne pridobiš z mrznjo. Le verjemi!«
Vanc Rakar ni bil njegovih misli, a mu ni ugovarjal. Medtem sta bila dospela do vasi. Pogreznjena vsak v svojo misel sta stopala po klancu.

Kovač se je ustavil pred svojo hišo in ponudil Čedermacu veliko, raskavo denarico.

»Dajte mi roko, gospod!« je rekel.
»Zakaj?«
»Nič! Samo roko mi dajte!« je vztrajal kovač.
»Stisni mu jo je tako krepko, da ga je zabolelo. V tem stiskljanju roke je bilo nekaj, kar je šlo do srca.

12.

Katina je stala na pragu in ga veselo, razburjeno sprejela. Zaradi misli in občutkov, ki so ga vso pot obhajali do nje, je ni pogledal. Bil je mračen, obraz se mu je neznansko daljšal; le stežka se je premagoval, da ni takoj vzrojil.

»Tu so bili,« mu je povedala.
»Ze vem,« ji je rezko odgovoril in postavil palico v kot. »Prinesi večerjo!«

Odšel je v izbo in sedel v naslanjač.
Ob misli, da je zopet doma, ga je obšel rajski občutek udobja; za trenutek se je sramoval togote, ki se mu je nabirala v prsih. Katina ga je plaho pogledovala. Bila je globoko razočarana, ranjena v svojem veselju nad njegovim prihodom. Kaj mu je? Ni ga mogla razumeti.

»Ničesar niso našli,« je rekla, ko je postavila večerjo na mizo.
»Kaj bodo našli, če pa ničesar ni!« je nejevoljno otresel. »Čudim se le, da jim ti nisi povedala, kje naj iščejo.«

Katina je prepadena, užaljena obstala na mestu.

»Zakaj naj bi jim jaz povedala?« je vprašala zavzeta.

»Je že dobro! Se bova že potem zgovorila. Zdalj mi prinesi kozarec vina!«
Premagoval se je, a ga je vendar vedno huje razburjalo. Jed se mu je uprla. Porinil je krožnik od sebe, vzel tobacnico, a je ni odprl, čakal je na vino.

»Počakaj za trenutke!« je rekel, ko je postavila predenj kozarec in hotel oditi.

»Ali res ničesar nisi povedala?« jo je ostro pogledal. »Prav ničesar?«
»Moj Bog, niti besedice nisem črhnila,« se je Katini krčevito zatresla glava. »Lahko mi verjameš. Saj jih niti dobro razumela nisem.«

»Ne govorim o današnjem dnevu,« je naglo odsekala. »Ali nisi drugače komu kaj povedala? Ne le, kam sva skrila katekizme, ampak na splošno... O tem, kar se doma govori...«

Dekle je na videz z muko razmišljalo, da bi se spomnilo.

»Ne več?« Gospod Martin je zagorel kot slama, zvišal glas, a ga je takoj zopet potišal. »Ti ničesar ne več? Ali naj ti pomagam, da se spomniš? Ali naj ti? Pa oni večer, ko sem ti rekel: nikoli več, rajši v ječo... Ali tudi o tem nisi nikomur nič rekla?«

Katina je sklonila zardeli obraz, solze so ji stopile v oči.

»Ne vem,« je zajekljala. »Morda sem.«
»No, torej!« Čedermac je bil zadovoljen, da ni lagala, a jeza ga ni popustila.
»No, vidiš!« Klepetulja! Baba! Komu si to povedala?«

Sestra je stiskala ustnice in vsa žalostna gledala izpod čela; v tem trenutku je bila na videz kot neboljen otrok.

»Ali naj ti tudi zdaj pomagam?«
»Saj se ne spominjam...«
Očitna laž. Čedermac se je dvignil, rasel skoraj do stropa in sršel v njo.

»Ne spominjaš se?« mu je glas nehote uhajal v višino. »Vidim, tvojemu spominu je treba pomagati. Komu si povedala? Ali hočeš, da ti ga imenujem? Zefu si izklepetala. Klinjonu si vse povedala. Da li ne?«

Prikimala je, se obrnila v steno in zajokala.

»Ha, vidiš!« je razjarjen brat dvignil pest proti nji. »Vidiš, da je res!«

Zavedel se je, da se je preveč vdal jezni, roka mu je pala ob telesu. Saj krič, da ga lahko slišijo v vas. Stopil je k oknu in pogledal v nač, med tenje dreves; bilo je vse mirno in tiho. Zaprl je šipe in stopil sestri za hrbet; ta se ni ozrla.

»Zakaj si to naredila?«
»Zakaj si to naredila?«
Katina je molčala in hlípala.

»Zakaj?« je vprašal strožje. »Poglej mi v obraz!«

Okrenila se je, a ga ni mogla pogledati; povešala je obokane oči.

»Saj ne vem, zakaj,« so se besede trgale iz nje. »Kar tako... ne da bi hotela... ker sva govorila...«

Čedermac se je lovil po izbi, kakor da teče za senco, ki se je lomila na stenah.

za naše mlade bralce

BRATA GRIMM:

Volk in človek

(Basen)

Lisica je nekoč pravila volku, kako močan je človek. Nobena žival se mu ne more upirati; zato se morajo posluševati zvižaje, da se obvarujejo pred njim.

Volk pa ji je odgovoril: »Ko bi le kdaj videl jaz kakšnega človeka, bi se ga že lotil.«

»Pri tem ti lahko pomagam,« je rekla lisica. »Pridi jutri zjutraj k meni, pa ti pokažem človeka.«

Volk je bil navsezgodaj na mestu, lisica pa ga je peljala na pot, po kateri je vsak dan hodil lovec. Najprej je prišel po poti star odslužen vojak.

»Je to človek?« je vprašal volk.

»Ne, ta je bil človek,« je odgovorila lisica.

Nato je prišel majhen deček, ki je bil na poti v šolo.

»Je to človek?«

»Ne, ta šele bo.«

Nato je prišel lovec s puško na hrbtu in z lovskim nožem ob strani.

»Glej,« je rekla lisica volku, »tamle prihaja človek; tega se moraš lotiti. Jaz pa bom rajši izginila v svojo votlino.«

Volk je šel proti človeku; lovec ga je zagledal in si dejal: »Škoda, da nimam

krogel v puški.« Pomeril je in ustrelil volku šibre v gobec.

Volk je strahovito skremžil obraz. Vendar pa se ni dal prestrašiti, marveč je šel dalje proti lovecu; tedaj je lovec sprožil drugi naboj šiber vanj.

Volk je stisnil zobe od bolečine ter se nevarno približal človeku. Ta pa je potegnil svoj bleščeči nož iz pasu in nekajkrat zamahnil levo in desno po volku, dokler ni ta ves okrvavljen tulec pobegnil nazaj k lisici.

»No, stric volk,« je vprašala lisica, »kako si kaj opravil s človekom?«

»Ovbe no,« je rekel volk tamajoč, »tako si pa nisem predstavljal človekove moči. Najprej je snel neko palico z rame in pihnil vanjo, da mi je zletelo nekaj po gobcu ter me strahovito peklo; nato je še enkrat pihnil v palico, da mi je okrog nosu kar irčalo kakor blisk in toča; ko pa sem mu bil že čisto blizu, je potegnil neko svetlo rebro iz života ter začel z njim bosti po meni, da bi bil kmalu mrtev obležal.«

»Vidiš, stric,« je rekla lisica, »kakšen bahač si! Če se ne bi bil tako bahal, je ne bi bil tako skupil.«

Orel in kokoši

Ves popoldan je letal orel visoko nad oblaki. Ko pa je postal lačen, se je spustil na sušilnico, da bi poiskal kaj hrane. Zaman se je oziral na vse strani, nič ni bilo primernega. Zato je zletel na drugo sušilnico. Kokoši so že od daleč opazile, da se jim približuje orel in so se zavlekle pod sanke, nekatere pa so se skrije celo na podstrešje.

Ker jih je orel že prej videl, ni zletel stran, ampak je sedel na oerajo in čakal. Kokoši pa so začele govoriti:

Kaj? Slave ga, ker je kralj ptičev! Kaj neki pa je to? Preleti z ene sušilnice na drugo. Tako znamo leteti tudi mi!

Orel je slišal to govorjenje, pa je pripomnil:

»Nič ni čudnega, da znam leteti tudi nizko. Lahko letam še niže kot ve, toda poskusite ve letati nad oblaki, kot znam jaz!«

Kokoši so obmolknile. Šele ko je orel odletel iz vasi v polje, so se začele repenčiti:

»Prav, našel je, s čimer se lahko hvali! Visoko zna leteti. In kakšno korist

ima od tega? Leti in leti, toda ko je lačen, se mora spustiti na zemljo, da bi ujel katero izmed nas. Če bi nas ne bilo, bi tam v oblakih umrl od lakote.«

Vrana in rak

Leti vrana nad jezerom. Gleda — rak leze v vodi. Vrana nadenj — čop! Nato sede na drevo in se pripravljata, da ga bo pojedla.

Rak čuti, da je izgubljen in pravi:

»Ah, vrana, vrana! Poznal sem tvoje očeta in mater — krasne ptice so bile to!«

»Uhu!« reče vrana in ne odpre ust.

»Tudi tvoje brate in sestre sem poznal — tudi to so bile posebne ptice.«

»Uhu!« pravi ponovno vrana.

»Vendar se s tabo ne morejo primerjati. Na svetu ni pametnejše ptice od tebe.«

»Aha!« se zasmeje vrana, odpre usta in spusti raka v vodo.

Prav na to je pa rak čakal.

»Kar tako! Ker sta govorila!... Vse, kar slišiš in vidiš, povej! Vse! Po vsej vasi raztrobi! Ali si mu povedala tudi, kam sva skrila knjige?« je nenadoma obstal.

Ob bridki misli, da je za vedno zapravila bratovo zaupanje, je Katina zopet glasno zahlipala.

»Slišijo te!« je Cedermac siknil pritišano. »Ali si mu povedala tudi to?«

»Ne. Saj sem prisegla.«

Kaplan je med hojo po izbi preslišal, kdaj se sestra na tihno izmuznila skozi vrata. Jeza ga je popuščala, v prsih se mu je jasnilo kot nebo po nevihti. Katina se mu je zasmilila, pretrd je bil z njo, obšlo ga je sramovanje. Zenska je, zato je povedala; kriv je on, ker ji je zaupal. Nazadnje mu tudi ni bilo toliko do tega, ako so oblasti izvedele za tiste besede. Šlo mu je le za to, da izve, kdo ovaja, da se bo vedel ravnati, a ga je potem jeza potegnila za seboj. Klinjon! Zef Klinjon! Pa zakaj je bila prav do njega tako zaupljiva?

Obšla ga je nova misel, ga vroče spretelata do nog in mu pognala kri v obraz. Zef, dve leti starejši od Katine, glede deklet na slabem glasu, se je morda z dvojnimi namenom prihlulil v hišo. Dekletu je zmešal glavo, da je laže bezal iz nje. Katina je nepreračunljiva, vrag ve, kaj ji polje v krvi. Saj čuti, da je ne-

srečna v tej samoti, v družini pustega brata. Lahko ji je zmešati glavo, zatrapana ženska pa ne ve, kaj dela. Obiskoval jo je za njegovim hrbtom, že vsa vas šepeta in se mu smeje...

Postal je in poslušnil; v sobi nad njim, kjer je prej slišal ropot, je bilo vse tiho. Odšel je po stopnicah in vstopil. Katina je opravljena za pot stala ob postelji in si z robcem otirala oči; pred njo je ležal kovčeg.

»Katina!« se je zamolklo odhrkal. »Ali je bil Zef pogosto tu?«

Ni mu odgovorila. Glavo ji je zmešal, je Cedermac grenko pomislil. Le zato ga je oni večer za gričem še v mraku spoznala. Obhajala ga je cela reč občutkov: ni vedel, kaj naj naredi... Katina je vzela kovčeg in odšla proti vratom.

»Kam?«

»Domov,« je rekla tihno med jokom. »Domov grem, ker si tak z menoj... Vedno si tako trd z menoj...«

»Le pojdi! Mi vsaj ne boš delala sramote! Vsaj ne sramote!«

Odšel je v izbo, postal in poslušal, kako sestra počasi odhaja. Pričakuje, da jo pokliče nazaj. Ni je poklical. Le naj gre! Igra, ki se je ponavljala vsakokrat, kadar jo je posebno hudo prijel. Vselej je prišla samo do cerkve in se je sama vrnila. Zdaj se ne bo, preveč se čuti krivo.

Zdravička

(Slovenska narodna)

Spomlad' se men' prav luštno zdi,
ko ptički lepo pojejo,
in rože lepo cvetejo.

To je veselje!

Polet' se men' prav luštno zdi,
pšenica zlata rumeni,
pšenica zlata rumeni
žanjica jo požet hiti.

To je veselje!

V jesen' se men' prav luštno zdi,
ko moje grozde zažari,
to grozde mi potrgamo
in mošt v sodčke spravljamo.

To je veselje!

Pozim' se men' prav luštno zdi,
pozim' prašiče koljemo,
pozim' prašiče koljemo,
in z njih klobase delamo.

To je veselje!

DOMISELNI DEČEK

Južnoafriška pripovedka

Neki bogataš je za 200 zlatnikov na mesec najemal delavce. Ko pa je minilo mesec dni, jim je rekel:

»Prinesite mi iz mesta tisto, kar si bom zaželel. Kdor mi ne bo izpolnil želje, ne bo prejel denarja.«

Imel je čudne želje in je zahteval vedno kaj takega, česar ni bilo. Tako je sleparil mnoge zamorce.

Nekega dne je najel tudi majhnega dečka in mu obljubil 200 zlatnikov. Na koncu meseca mu je rekel:

»Pojdi v mesto in mi prinesi malenkostni stvarčici: ha-a' in hi-i'«.

Deček je sprva osupnil, potem se pa domislil, kaj bo storil. Ni šel na trg; ustavil se je kar za prvim oglom. Kmalu se je vrnil. Gospodarju je prinesel črno steklenico. V njej sta bili stonoga in skorpijon.

»Prinesel sem ha-a' in hi-i' — je rekel

Čigav je konj?

Dva dečka sta imela lesenega konja. Nekega dne sta se hudo sprla okrog tega, čigav je konj.

Vlečeta, vlečeta konja vsak na svojo stran, drug drugemu ga hočeta izvleči iz rok.

»Daj mi ga, konj je moj!« vpije prvi.

»Ti ga daj meni, ker konj ni tvoj, temveč moj!« mu ugovarja drugi.

Pride v sobo mati, vzame konja in konj ni bil potlej ne prvega ne drugega.

Doma ne bo mogla ostati; naj se le nauči, kako se živi po svetu! Vrnila se bo prej ali slej in bo kot ovčica, vse muhe jo bodo minile.

Iznenada ga je obšla misel na mater in ga navdala z grozo. Stopil je pred hišo in zastrmel proti cerkvi. V mraku je zagledal temno postavo, ki se je počasi oddaljevala.

»Katina!« je poklical pritišano.

Tenja je obstala.

»Katina,« Cedermac je stopil proti nji. »Le pojdi domov, le zagreni materi zadnje ure! Le pojdi!«

Katina se je molče vrnila... Gospod Martin je stopil v izbo, se izčrpan sesedel, sklonil glavo in vzdihnil iz dna duše.

Tretje poglavje.

Bilo je že konec poletja. Tihna in prijazna, brez viharjev in neviht je bila nastopila jesen. Niti najmanjši oblak ni kazil modrine neba; sonce je svetlo sijalo, dasi je iz dneva v dan slabela njegova toplota. Listje je polagoma rjavelo, gozdovi in obronki so od dne do dne bolj spreminjali barve. Bregovi Mije in Matajurja so postali nekam sirotni in goli. Nizko grmičje, ki je raslo ob skalah, se je barvalo krvavordeče; bilo je videti, kakor da na rončinah gorijo nevidni pla-

Kako so stehali slona

Pred mnogimi, mnogimi leti je živel mogočen mandarin Tao-Can. Velikanska armada ga je ubogala na en sam mig njegove roke.

Nekoč podarijo Tao-Canu velikega slona. Ta žival je bila tiste čase še prava redkost. Vsak, ki jo je videl, se je čudil. Sam Tao-Can je bil začuden nad velikostjo slona. Prišlo mu je na misel, koliko neki tehta tak slon. Zbral je vse svoje modrijane in svetnike in jim dejal:

»V zagati sem. Za svet bi vas rad vprašal: kako naj steham slona?«

Modrijani so se spogledali in začeli premišljevat. Mislili so ves dan do večera, utrudili so se in zaprosili Tao-Canu za odlog. Odšli so domov in mislili vso noč. Zjutraj so prišli na dvor.

»No, ste se domislili?« vpraša Tao-Can. »Domislili!« so v zboru odgovorili modrijani.

Nato je glavni, najdebelejši med njimi stopil naprej, odprl veliko knjigo in začel brati. Tao-Can je zaprl oči in poslušal.

»V vsej deželi ni tako velike tehniče, ki bi lahko stehala slona, je pomembno bral modrijan in Tao-Can je prikimal. »Zato,« je nadaljeval modrijan, »je svet najmodrejših med modrijani sklenil: da bi lahko stehali slona, ga je treba razrezati na sto kosov, stehati vsakega posebej in dobljena števila sešteti.«

Tao-Can je odprl oči, planil s prestola in zakričal: »Ali si najmodrejši med modrimi niso mogli izmisliti nič bolj neumnega? Ali res ni človeka, ki bi lahko stehal slona?«

»Jaz vem, kako je treba stehati slona!« se od nekdaj razleže tenak glas. To je bil Din-Li, vrtnarjev sin, ki je prinesel sadje na dvor.

»Kako boš to napravil?« ga vpraša Tao-Can.

»Cisto preprosto,« je odgovoril deček. »Postavite slona v veliko ladjo in zamažite, koliko se je pogreznila v vodo. Nato odpeljite slona na obalo in namečite v ladjo kamenja. Ko se bo ladja pogreznila do znamenja, nehajte. Nato stehajte vsak kamen posebej in seštete. Tako boste stehali slona.«

»Čudovito! Krasno!« je vzkliknil Tao-Can.

Debeli in domišljivi modrijani in svetniki so osramočen odšli. Tako je Din-Li, vrtnarjev sin, osramotil dvorske modrijane.

Človeški udje se upro

Svoje dni so se vsi udje človeškega telesa naveličali služiti želodcu. Uprti so se mu in rekli: »Čemu bi mi težko delali, on pa naj bi brez dela sladko užival?« Nogi nista hoteli več nositi, roki ne delati, zobje ne gristi, tudi nos se je vihal in se branil vohati. »Saj smo vsi udje enaki,« so dejali, »vsi bomo uživali in enako veselo živeli.«

Prvi dan svoje nepokorščine so prav dobro izhajali; bili so čvrsti in dobre volje. Drugi dan so že začeli slabeti, tretji dan omagovati, četrti dan pa so bili tako oslabei, da se niso mogli več gneti. Peti dan pa je bilo upornikom umreti.

Tedaj se je oglasila glava rekoč: »Prevezetni puntarji, sedaj vidite, kam smo prišli. Želodcu nismo hoteli dajati, kar mu gre, pa tudi on nam ne more dati moči katero potrebujemo. Ker mi nje-mu nočemo pomagati, tudi on nam ne more.« — »Res je tako,« so potrdili vsi udje, »prav ima želodec, da nas priganja k delu.« In voljno so prijeli vsak za svoje delo. Vsi so radi dajali, kar je želodec terjal. V kratkem so vsi udje okrevali in postali zopet močni.

da. Le počasi so se mu vedrili, se urejali, da jih je lahko pregledal kot pokrajino z višine. Dogodek, ki ga je v duhu venomer obnavljal in se grizel; tako bi bil moral reči, tako odgovoriti... Zakaj mu ni omenil podkupovanja? Zdelo se mu je, da se mu šele zdaj porajajo pametne besede, ostre kot udarci brušene sekire. Kakor da bi bil od njih odvisen uspeh in bi bil z njimi lahko preprečil nekaj, kar se morda ni dalo več preprečiti.

In vendar mu ni bilo žal tistega razgovora. Prej je bil naiven stavec, ki je otroško verjel v človeško pravico, a zdaj se je nenadoma znašel pred prepadom. Ljubša mu je bila bridka jasnost kot mrak, v katerem strašijo nerazločne sence. Kako različni občutki so ga takrat obhajali, cela zmeda, a se jim ni utegnil vdajati, zdaj so se mu znova porajali. Razgrnil jih je pred seboj kot knjigo podob in poživiljal njihovo grenkobo.

Ne, zaradi tistih besed, ki jih je bil rekel Katini, se ni več mučil, le z nasmeškom je mislil nanje. Ni ga plašila grožnja, misel nanjo je potisnil v ozadje, kdaj pa kdaj mu je vstala iz spodnje zarvesti. Toda kadarkoli je z vrta za hišo pogledal čez obronke in na dolino pod seboj, so se mu vlažno, a obenem ježno zasvetile oči.

(Nadaljevanje sledi)